

ZUZANA
CANDIGLIOTA
ADVOKÁTKA

Ústavní soud České republiky
Joštova 625/8
660 83 Brno-střed

V Brně dne 15. 4. 2020

- Stěžovatelé:
- 1) [REDACTED]
 - 2) [REDACTED]
[REDACTED]
 - 3) [REDACTED]
 - 4) [REDACTED]
 - 5) [REDACTED]
 - 6) [REDACTED]
 - 7) [REDACTED]
 - 8) [REDACTED]
[REDACTED]
 - 9) [REDACTED]
 - 10) [REDACTED]
[REDACTED]
 - 11) [REDACTED]
 - 12) [REDACTED]
 - 13) [REDACTED]
 - 14) [REDACTED]
[REDACTED]
 - 15) [REDACTED]
 - 16) [REDACTED]
 - 17) [REDACTED]
 - 18) [REDACTED]
[REDACTED]
 - 19) [REDACTED]
 - 20) [REDACTED]
[REDACTED]

Zastoupení: Zuzanou Candigliota, advokátkou se sídlem Burešova 615/6, 602 00 Brno

ZUZANA CANDIGLIOTA | ADVOKÁTKA

IČ 03746933 | datová schránka by2wpca
Reg. číslo České advokátní komory 16127
Bankovní spojení 2200755319/2010

Burešova 615/6
602 00 Brno
Česká republika

+420 607 005 043
advokatka@candigliota.cz
www.candigliota.cz

Účastníci: Ministerstvo zdravotnictví, Palackého náměstí 375/4, 128 01 Praha 2

Vláda ČR, Úřad vlády České republiky, nábřeží Edvarda Beneše 4, 118 01 Praha 1- Malá Strana

Ústavní stížnost

- proti zásahu veřejné moci do základních práv a svobod stěžovatelů
- proti mimořádnému opatření Ministerstva zdravotnictví ČR ze dne 18. 3. 2020, č. j. MZDR 12344/2020-1/MIN/KAN, a mimořádnému opatření ze dne 27. 3. 2020, č. j. MZDR 13620/2020-1/MIN/KAN, případně proti jakémukoliv jinému nahrazujícímu opatření srovnatelného účinku
- s návrhem na vydání předběžného opatření dle § 80 zákona o Ústavním soudu

Přílohy:

- Plné moci – 10x
- Mimořádné opatření MZČR ze dne 9. 3. 2020, č. j. MZDR 10519/2020-1/MIN/KAN
- Mimořádné opatření MZČR ze dne 18. 3. 2020, č. j. MZDR 12344/2020-1/MIN/KAN
- Mimořádné opatření MZČR ze dne 27. 3. 2020, č. j. MZDR 13620/2020-1/MIN/KAN

I. Úvod

Stěžovatelé jsou rodičky a jejich partneri/manželé, do jejichž základních práv a svobod zasahuje zákaz přítomnosti doprovodu rodičky u porodu, který je aktuálně obsažen v mimořádném opatření Ministerstva zdravotnictví (dále „MZČR“) ze dne 27. 3. 2020, č. j. MZDR 13620/2020-1/MIN/KAN. Toto opatření je nepřiměřené a porušuje právo rodiček na zdraví a jeho ochranu, právo rodiček na ochranu před nelidským a ponižujícím zacházením, právo obou partnerů/manželů na ochranu soukromého a rodinného života a rovněž zasahuje do jejich rodičovských práv, mezi které patří péče o děti a jejich ochrana a také ochrana jejich nejlepšího zájmu.

II. Popis rozhodných okolností

Pro přehlednost nejprve rekapitulujeme všechna mimořádná opatření týkající se zákazu návštěv ve zdravotnických zařízeních :

- Mimořádné opatření MZČR ze dne 9. 3. 2020, č. j. MZDR 10519/2020-1/MIN/KAN – zákaz návštěv se nevztahoval na rodičky
- Mimořádné opatření MZČR ze dne 18. 3. 2020, č. j. MZDR 12344/2020-1/MIN/KAN – už neobsahuje výjimku pro rodičky a v odůvodnění je uvedeno, že zákaz nově dopadá i na přítomnost otců při porodech
- Mimořádné opatření MZČR ze dne 27. 3. 2020, č. j. MZDR 13620/2020-1/MIN/KAN – obsahuje výslovný zákaz poskytovatelům zdravotních služeb umožnit přítomnost třetích osob při porodu ve zdravotnickém zařízení s výjimkou rodiček-cizinek, rodiček se závažným duševním onemocněním nebo zdravotním postižením a s výjimkou porodů mrtvých plodů.

a) Před zákazem otců u porodu

První mimořádné opatření MZČR omezující návštěvy ve zdravotnických zařízeních bylo s ohledem na šíření koronaviru SARS-CoV-2 vydáno dne 9. 3. 2020, č. j. MZDR 10519/2020-1/MIN/KAN, tedy ještě před vyhlášením nouzového stavu. V tomto opatření bylo uvedeno několik výjimek, kterým pacientům se návštěvy nezakazují: nezletilým pacientům, pacientům s omezenou svéprávností, rodičkám a pacientům v hospicích a dalším pacientům v terminálním stádiu nevléčitelného onemocnění.

Ministr zdravotnictví Mgr. et Mgr. Adam Vojtěch, MHA na tiskové konferenci k mimořádnému opatření spočívajícímu v trvání zákazu návštěv odůvodnil výjimku ze zákazu návštěv pro rodičky takto:¹

„Jedna z těch výjimek jsou právě rodičky. To znamená, zákaz návštěv se nevztahuje na porodnice, nevztahuje se na rodičky a týká se to i účasti u porodu ze strany otců. My jsme na toto právě mysleli, protože zkrátka nechceme úplně v tomto být až tak krutí, abychom neumožnili tento unikátní okamžik v životě strávit spolu té mamince a tatínkovi. Takže toto je výjimka. Ta výjimka platí i pro pediatrická

¹ Viz video z tiskové konference ministra zdravotnictví ze dne 12. 3. 2020 dostupné zde (čas 29:45): <https://www.novinky.cz/zahranicni/koronavirus/clanek/ministr-vojtech-informuje-o-novych-opatrenich-ke-koronaviru-40316500>

oddělení, dětské pacienty, a jsou tam asi ještě 2-3 výjimky v tom mimořádném opatření, které je zveřejněno. Takže u porodnic, tam zákaz návštěv není.“

V tiskové zprávě k mimořádnému opatření bylo následující vysvětlení: „Naším cílem je ochránit ty nejzranitelnější skupiny, ke kterým patří senioři a lidé s větším počtem závažných chorob. Cílíme proto na zařízení, kde může skutečně dojít k riziku nákazy, jako jsou například domovy pro seniory či nemocnice.“²

Tento závěr dával smysl i s ohledem na data z Itálie nejen ze začátku, ale i z konce března, podle kterých i přes enormní počty nakažených na nemoc Covid-19 nejenže nezemřel žádný novorozenec, ale ani žádný člověk ve věkovém rozpětí 0-29 let.³ Drtivá většina zemřelých byla ve věku od 70 let nahoru a rovněž drtivá většina zemřelých měla před nákazou jednu či více již existujících chronických patologií, pouze asi 1 procento ze zkoumaného vzorku zemřelých nemělo žádnou již existující chronickou patologii (patologiemi je myšleno: srdeční choroby, mrtvice, hypertenze, cukrovka, demence, chronická obstrukční plicní nemoc, rakovina v posledních 5 letech, chronická jaterní onemocnění, chronické selhání ledvin).

Vedoucí perinatologického centra a přednosta Gynekologicko-porodnické kliniky Fakultní nemocnice Ostrava doc. MUDr. Ondřej Šimetka, Ph.D., MBA, zpracoval informace pro těhotné a rodičky a pro porodnice v souvislosti s nemocí COVID-19, ve kterých mj. uvádí:⁴

- Ve světě nebylo zaznamenáno žádné úmrtí matky, plodu ani novorozence po porodu v souvislosti s COVID-19.
- Virus se přenáší z člověka na člověka přes dýchací cesty kapénkami, přes kontaminované povrchy a přes spojivky dotykem kontaminovaných rukou, virus byl nalezen ve stolici a v poševním sekretu, ale tato cesta přenosu viru na plod při porodu nebyla prokázána. Nákaza novorozence je možná po porodu v důsledku blízkého kontaktu novorozence s matkou.
- Průběh onemocnění u těhotných bývá velmi lehký a většinou připomíná běžné nachlazení. Dalšími symptomy mohou být kašel, dušnost a horečka. Nejtěžší příznaky, jako jsou zánět plic a hypoxie (nedostatek kyslíku), se vyskytují hlavně u rizikové populace- starší lidé, lidé s postižením imunity a s chronickými nemocemi jako jsou cukrovka, rakovinné onemocnění a chronické postižení plic. Zatím byl popsán pouze jeden případ těžkého onemocnění rodičky (v Číně) ve 30. týdnu těhotenství, který vyžadoval mechanickou ventilaci plic, po porodu se pacientka uzdravila.
- Péče u porodu a způsob porodu se nijak neliší. Při péči o dítě a kojení je vhodné dodržovat tyto zásady: hygiena rukou před dotýkáním se dítěte a nosit masku, v případě odšťikávání mléka požádat zdravou osobu o pomoc.

² Tisková zpráva MZČR ze dne 9. 3. 2020. Dostupná zde: https://www.mzcr.cz/dokumenty/ministerstvo-zdravotnictvi-zakazuje-navstevy-vsem-poskytovatelum-zdravotnich-slu_18682_1.html

³ Tisková zpráva italského zdravotního ústavu (Istituto Superiore di Sanità) ze dne 20. 3. 2020. Dostupná pouze v italštině zde:

http://www.iss.it/comunicati-stampa/-/asset_publisher/fjTKmjJgSgdK/content/id/5309379

⁴ Obecné informace pro rodičku a doporučení pro zdravotnická zařízení poskytující péči ženám s podezřením na COVID-19 ze dne 11. 3. 2020 (zpracované na základě materiálu Royal College of Obstetricians and Gynaecologist): https://www.fno.cz/documents/COVID-19_a_tehotenstvi.pdf

Informace pro těhotné ženy v éře Covid-19 ze dne 14. 3. 2020 (osobní facebooková stránka autora): <https://www.facebook.com/ondrej.simetka/posts/10219584124966377>

Fakultní nemocnice Ostrava i za této nové situace nadále respektovala právo rodiček na doprovod partnera k porodu a dne 16. 3. 2020 zveřejnila na své facebookové stránce tuto zprávu: „Milé maminky, v nouzovém režimu FNO je povoleno mít u porodu partnera i dula. Doprovodné osoby nebudou mít volný pohyb po klinice. Psychická podpora rodičky je pro nás velmi důležitá!!!“

b) Mimořádné opatření ze dne 18. 3. 2020 zakazující otce u porodu

Situace se však změnila dne 18. 3. 2020, kdy Ministerstvo zdravotnictví mimořádným opatřením ze dne 18. 3. 2020, č. j. MZDR 12344/2020-1/MIN/KAN, vyjmul rodičky z výjimek ze zákazu návštěv a v odůvodnění uvedlo: „Obsah tohoto mimořádného opatření nově dopadá, oproti mimořádnému opatření ze dne 9. března 2020 (č.j.: 10519/2020-1/MIN/KAN) krom jiného, i na přítomnost otců při porodech, která se tímto zakazuje.“

Ministr zdravotnictví Adam Vojtěch v rozhovoru v DVTV dne 20. 3. 2020⁵ přiznal, že tato výjimka byla zrušena na žádost některých nemocnic, tedy nikoliv na základě odborné analýzy a diskuze odborníků.

Na žádost o informace ze dne 20. 3. 2020 podle zákona o svobodném přístupu k informacím ohledně toho, **na základě jakých podkladů ministerstvo zakázalo přítomnost otců u porodů** s doplňujícími dotazy, jak se při rozhodování ministerstvo vypořádalo s odbornými názory, které podporovaly zachování práva rodiček na doprovod při porodu, a s určitými nelogickými dopady, ministerstvo reagovalo rozhodnutím ze dne 7. 4. 2020 o odmítnutí žádosti. Ministerstvo výslovný dotaz na podklady odbylo sdělením, že je „takřka notorií, že šlo o reakci na aktuální nepříznivou epidemiologickou situaci stran šíření nového koronaviru a onemocnění COVID-19 v České republice a snahu minimalizovat rizika pro zdravotníky a další pacienty.“, ale kromě tohoto obecného sdělení **žádné konkrétní podklady, z kterých vycházelo, neuvedlo**. Přitom v tak zásadní otázce, jako je zásah do soukromého života obou nastávajících rodičů při porodu, by ministerstvo mělo mít k dispozici alespoň nějaké odborné stanovisko.

Dne 22. 3. 2020 se vyjádřil prof. MUDr. Roman Prymula, CSc., Ph.D., šéf Ústředního krizového štábu, v pořadu Partie TV Prima, že je ochoten o zákazu otců diskutovat, neboť riziko, vzhledem k tomu, že jsou partneři často spolu, není velké. Také mluvil o tom, že si je vědom toho, že současná výjimka umožňuje stav, kdy otec může za dítětem hned po jeho narození.⁶

Nelogický dopad opatření – návštěvy novorozenců „po“ porodu

V mimořádném opatření ze dne 18. 3. 2020 zůstala výjimka ze zákazu návštěv u nezletilých pacientů. Tímto vznikla paradoxní, až absurdní situace, kdy otec nesmí být přítomen při porodu, ale má právo být přítomen u právě narozeného dítěte hned po porodu. Zatímco přítomnost u porodu byla otcům zakázána, nadále platila výjimka ze zákazu návštěv pro nezletilé pacienty, na které se tedy zákaz nevztahoval. Okamžikem narození se dítě stává nezletilým pacientem, ke kterému má otec rodičovskou

⁵ Lidé si na konec vládních opatření počkají. Minimálně do Velikonoc, říká Vojtěch. DVTV. Dostupné z:

<https://video.aktualne.cz/dvtv/zive-adam-vojtech-ve-specialu-dvtv-naridi-vlada-uplnou-karan/r~1274862e6ad711ea95caac1f6b220ee8/>

⁶ <https://www.iprima.cz/tema/roman-prymula>

odpovědnost, která zahrnuje právo osobního styku s dítětem, péči o jeho zdraví a v ochraně dítěte. Nemocnice tak nesmí otci zakazovat přítomnost u narozeného dítěte, což potvrzuje i stanovisko advokátní kanceláře „Holubová advokáti“ zpracované pro spolek Juno Moneta.⁷

Fakultní nemocnice Ostrava, která dosud přítomnost otců u porodu umožňovala, na zákaz reagovala dne 22. 3. 2020 takto:⁸ „Výsledkem je, že vláda zakázala otcům u porodu být. Nicméně „návštěvy“ dětí a styk se zákonnými zástupci jsou povolené dál (je to v tom stejném prohlášení vlády!). Takže otcové k porodu nesmí, ale hned po porodu už přijít můžou!

V naší porodnici nařízení vlády respektujeme. Ztráty přítomnosti otců je nám ale velmi líto. Kromě toho, že víme, že otec k porodu patří, tak víme, že mimo jiné zastane i jinou roli; tu podá rodiče pití, tam vyvětrá, pomůže do sprchy, podá ručník, tráví s ní dlouhé hodiny...tohle bude chybět. Domluvili jsme se tedy s Ostravskou Univerzitou a na porodním sále nám přechodně pomůžou pečlivě vybrané studentky, které zastanou tuto roli otců, tam kde o to bude zájem.

Vlastně se to celé zkomplikovalo. Návštěvy otců po porodu na oddělení šestinedělí vnímáme totiž jako velmi rizikové, protože tam mohou potkat více rodiček a riziko přenosu infekce je tak mnohem větší.

!!Chceme mít otce u porodu (na samostatném porodním pokoji, kde je jen se svou partnerkou); ne na oddělení, tam to dnes opravdu není vhodné.“

O den později, dne 23. 3. 2020, **Fakultní nemocnice Ostrava**, doplnila:⁹ „S platností od 23.3.2020 od 17,00 hod UMOŽŇUJEME návštěvy OTCE u rodičky a dítěte IHNED PO PORODU a na PORODNÍM SÁLE za těchto podmínek!!:

- Otec je zdravý, nemá žádné příznaky COVID-19 ani jiného podobného onemocnění (nachlazení, chřipky..), nemá teplotu (bude mu změřena)
- Není v karanténě
- Návštěvu umožňujeme pouze na porodním sále (porodní pokoje jsou jednolůžkové)
- Otec má po celou dobu návštěvy roušku a dodržuje hygienická pravidla

Vycházíme z těchto zásad:

- Na základě Mimořádného opatření vlády ze dne 20.3.2020 otec nesmí k porodu
- Pro plod končí porod vypuzením, kdy se stává novorozencem, na kterého se už tento zákaz nevztahuje a naopak získává nárok na styk se svými rodiči
- Návštěvy otců na oddělení šestinedělí považujeme z epidemiologického hlediska za velmi rizikové a nevhodné!! – prosíme, nepožadujete je po nás v zájmu ochrany ostatních rodiček, dětí a personálu!!.

⁷ Stanovisko k přítomnosti otců v porodnicích ze dne 19. 3. 2020. Dostupné zde:

https://llp.cz/wp-content/uploads/2020/03/200319_Stanovisko_Holubova_advokati.pdf

⁸ Sdělení ze dne 22. 3. 2020. Dostupné zde: <https://www.facebook.com/porodnicefno/photos/a.105647847736050/113784836922351>

⁹ Sdělení ze dne 23. 3. 2020. Dostupné zde: <https://www.facebook.com/porodnicefno/photos/a.105647847736050/114681420166026>

Moc děkujeme všem za spolupráci. Snažíme se najít v současné komplikované situaci kompromisní cestu, jak umožnit rodinám být spolu a radovat se z narození dítěte.

Nechceme ale ohrozit nikoho dalšího a nařízení vlády chceme a musíme respektovat.

Prosím, spolupracujte s námi. Děláme to pro Vás. **SNAŽÍME SE O ZMĚNU.**“

Rovněž **Nemocnice Na Bulovce** využila výjimku ze zákazu návštěvy pro nezletilé a pouštěla otce za rodičkou a novorozencem po porodu:¹⁰

"tatínky ode dneška opět pouštíme po porodu na porodní pokoj v režimu, jak bylo avizováno ve zprávě ze dne 24.3.! Bojujeme za Vás! Vaše GPK

Pro připomenutí podmínky puštění tatínků na porodní sál, které jsme psali o pár příspěvků níže:

- otec není v karanténě a nemá žádné příznaky COVID-19 nebo jiného infekčního onemocnění (teplota, kašel, apod.)
- otec zůstává s partnerkou a novorozencem na porodním pokoji v ochranných pomůckách (rouška, rukavice, empír) a dodržuje hygienický režim.
- Návštěva může trvat maximálně po dobu standardního pobytu rodičky na porodním pokoji.

Na oddělení šestinedělí zůstává nadále v platnosti zákaz návštěv.“

Nelogický dopad opatření – nahrazení otců cizími studenty

Zdůrazňujeme, že FN Ostrava uvádí, že s ohledem na zákaz přítomnosti otců u porodu se FN Ostrava domluvila s Ostravskou univerzitou a na porodním sále přechodně pomohou roli otců zastat studentky medicíny. Rovněž ministr zdravotnictví uvedl v rozhovoru v DVTV dne 20. 3. 2020 (v čase 29:00), že otcové budou nahrazeni studenty medicíny.¹¹ Jinými slovy, otce u porodu, u nichž bylo vysoce pravděpodobné, že ohledně nákazy jsou na tom stejně jako rodička, nahradily v důsledku opatření MZČR cizí osoby, které představují pro nenakaženou rodičku další zvýšené riziko, což je absurdní.

Výzvy ke zrušení zákazu přítomnosti otců u porodu

Proti zakazu přítomnosti otců u porodů se zvedla vlna odporu veřejnosti. Petice „Pusťte tatínky k porodu“ má k dnešnímu dni více než 40.000 podpisů.¹²

¹⁰ Sdělení ze dne 26. 3. 2020. Dostupné zde: <https://www.facebook.com/PorodniceBulovka/posts/2283798055249253>

¹¹ Lidé si na konec vládních opatření počkají. Minimálně do Velikonoc, říká Vojtěch. DVTV. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/zive-adam-vojtech-ve-specialu-dvtv-naridi-vlada-uplnou-karan/r~1274862e6ad711ea95caac1f6b220ee8/>

¹² Pusťte tatínky k porodu. Dostupné z: https://www.petice.com/puste_tatinky_k_porodu

Dne 23. 3. 2020 se vládní zmocněnkyně pro lidská práva prof. JUDr. Helena Válková, CSc. obrátila na ministra zdravotnictví se žádostí o revizi plošného zákazu přítomnosti otců u porodu.¹³

Otevřenými dopisy vyzývala vládu ke zrušení zákazu přítomnosti otců u porodu celá řada organizací – Liga lidských práv, spolek Juno Moneta, Hnutí za aktivní mateřství, Unie porodních asistentek, Česká ženská lobby, organizace sdružující duly i jednotlivci z oblasti práva, zdravotnictví či jiných expertních oblastí.¹⁴

Unie porodních asistentek

Rovněž Unie porodních asistentek (dále „UNIPA“) vyzvala Ministerstvo zdravotnictví, aby přehodnotilo zákaz přítomnosti otce dítěte u porodu a vydalo doporučení pro porodnice v souladu s doporučeními Světové zdravotnické organizace (dále „WHO“)¹⁵. Zákaz otců u porodu považuje UNIPA za neodůvodněný kvůli tomu, že ženy obvykle žijí ve společné domácnosti s otcem dítěte, a tedy jeho přítomnost u porodu z hygienického hlediska nijak nezvyšuje riziko nákazy. UNIPA odkazuje i na stanoviska lékařů, podle kterých je malá pravděpodobnost, že do porodnice přijde pár, ve kterém je nakažen pouze otec a nikoliv žena.

UNIPA také poukazuje na četné studie,¹⁶ podle kterých může nepřítomnost otce u porodu naopak vyvolat velký stres u rodící ženy a tím zkomplikovat průběh porodu, přičemž poukazuje na to, že pro některé skupiny žen může být riziko bez přítomnosti blízkého člověka dokonce ještě vyšší (např. cizinky, osoby se zdravotním nebo duševním postižením nebo rodiny, které prochází perinatální ztrátou). UNIPA také poukazuje na aktuální stanovisko WHO, které doporučuje přítomnost doprovodu rodičky dle její volby.

Doporučení Světové zdravotnické organizace (WHO)

¹³ Zpráva na FB stránce Úřadu vlády na podporu rovnosti žen a mužů v České republice „To je rovnost“: <https://www.facebook.com/tojerovnost/photos/a.575358729326388/1296739047188349/?type=3&theater>

¹⁴ Otevřený dopis – výzva ke zrušení zákazu přítomnosti otců u porodu ze dne 20. 3. 2020. Dostupný zde: <https://llp.cz/blog/2020/03/otevreny-dopis-vyzva-ke-zruseni-zakazu-pritomnosti-otcu-u-porodu>.

Otevřený dopis České ženské lobby k zajištění naplňování doporučení Světové zdravotnické organizace v souvislosti s reprodukční péčí a pandemií SARS-COV-2 ze dne 23. 3. 2020. Dostupný zde: <https://czlobby.cz/cs/zpravy/otevreny-dopis-ceske-zenske-lobby-k-zajisteni-naplnovani-doporuceni-svetove-zdravotnicke>

Otevřený dopis České asociace dul, Českých dul a AmmaDula Akademie k zajištění naplňování doporučení Světové zdravotnické organizace v souvislosti s reprodukční péčí a pandemií SARS-COV-2 ze dne 24. 3. 2020. Dostupný zde: <https://www.duly.cz/otevreny-dopis-profesnich-sdruzeni-dul-zada-zruseni-zakazu-doprovodu-u-porodu>

¹⁵ Vyjádření Unie porodních asistentek (UNIPA) k péči o těhotné ženy a jejich rodiny v období nouzového stavu v důsledku epidemie COVID-19, 21. 3. 2020. Dostupné z: UNIPA, <https://www.unipa.cz/vyjadreni-unie-porodnich-asistentek-unipa-k-peci-o-tehotne-zeny-a-jejich-rodiny-v-obdobi-nouzoveho-stavu-v-dusledku-epidemie-covid-19/>

¹⁶ UNIPA odkazuje na souhrnnou studii publikovanou v databázi Cochrane. Dostupná zde: <https://www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD003766.pub6/full>

Podle WHO mají všechny těhotné ženy, dokonce i ty nakažené koronavirem, právo na doprovod u porodu podle své volby.¹⁷

Nijak se tím nemění dlouhodobá doporučení WHO,¹⁸ podle kterých by žena měla být při porodu doprovázena osobami, kterým důvěřuje a s kterými se cítí dobře: partnerem, přítelkyní, doulou nebo porodní asistentkou. Obecně by to měli být lidé, které poznala již v době těhotenství. Také by mělo být respektováno soukromí ženy v podmínkách místa porodu. Žena by měla родit tam, kde se cítí jistě a bezpečně. Světová zdravotnická organizace přitom poukazuje na to, že podmínky jsou ve skutečnosti značně odlišné od ideální situace. Ve vyspělých státech se ženy v I. době porodní často cítí osamocené, jsou zavřené v porodní místnosti nemocnice obklopeny technickým zařízením a od poskytovatele se jim nedostává přátelské podpory. Publikace WHO „Péče v průběhu normálního porodu“ řadí respektování ženina výběru společníků při porodu a narození dítěte mezi praktiky, které jsou jednoznačně prospěšné a které by měly být podporovány. Toto doporučení se opakuje i v nejnovější příručce „Intrapartum care for a positive childbirth experience“,¹⁹ podle které vědecké důkazy ukazují výhody doprovodu rodičky u porodu dle její volby, mezi něž patří u ženy zvýšení šancí na spontánní vaginální porod a snížení císařských řezů, snížení délky trvání porodu, snížení užívání léků proti bolesti, snížení negativního hodnocení porodní zkušenosti, a u dítěte vede k lepšímu Apgar skóre.

Světová zdravotnická organizace také před několika lety varovala před nedůstojným a poškozujícím zacházením při porodu,²⁰ ke kterému dochází v nemocnicích po celém světě, které mj. spočívá v používání nucených postupů na rodičkách bez souhlasu, ponižování, slovních urážek, narušování soukromí aj. K těmto praktikám včetně provádění škodlivých postupů dochází i v českých porodnicích.²¹ Přítomnost partnera u porodu je nepochybně důležitou prevencí nerespektujícího a necitlivého zacházení s rodičkou ze strany zdravotníků, a to zvláště za situace, kdy se už s takovým přístupem setkali u personálu při své snaze domluvit se na přítomnosti otce u porodu, jakkoliv to navrhovatelé u zvolené nemocnice nepředpokládají. Není v zájmu rodičky a hladkého průběhu porodu, a tedy ani v zájmu dítěte, aby se v nejcitlivějším okamžiku – během porodu – rodička setkala s necitlivým a nerespektujícím přístupem personálu. Naopak je v zájmu rodičky a dítěte, aby v souladu s odbornými doporučeními jí byl umožněn doprovod k porodu dle své volby – tedy doprovod svého partnera, což má nejen pozitivní psychologický efekt, ale i řadu medicínských přínosů.

¹⁷ Q&A on COVID-19, pregnancy, childbirth and breastfeeding. What care should be available during pregnancy and childbirth? Dostupné zde: <https://www.who.int/news-room/q-a-detail/q-a-on-covid-19-pregnancy-childbirth-and-breastfeeding?fbclid=IwAR2lC3Lz1n3YBzj9LBdraNEvBbfO61ouwtfx4F1Zw3VbPONhuNpKazhh-oM>

¹⁸ Péče v průběhu normálního porodu: praktická příručka, 1999, dostupná v češtině zde: https://www.unipa.cz/wp-content/uploads/2019/06/WHO_Pece_v_prubehu_normalniho_porodu-1.pdf

¹⁹ Intrapartum care for a positive childbirth experience, 2018, dostupná v angličtině zde: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/260178/9789241550215-eng.pdf;jsessionid=7E800B590A164DC7FC879E73B480D6FC?sequence=1>

²⁰ Prevention and elimination of disrespect and abuse during childbirth, 2015, dostupné také v češtině zde: https://www.who.int/reproductivehealth/topics/maternal_perinatal/statement-childbirth/en

²¹ Článek Porodnické násilí jako legální lékařský postup, 2017, dostupné zde: <https://a2larm.cz/2017/12/porodnicke-nasili-jako-legalni-lekarsky-postup>

Článek O čem se nemluví, to neexistuje – Kristellerova exprese, 2015, dostupné zde: <https://www.biostatisticka.cz/o-cem-se-nemluvi-to-neexistuje-kristellerova-exprese>

Článek Problematické postupy v českém porodnictví, 2014, dostupné zde: <http://www.biostatisticka.cz/problematicke-postupy-v-ceskem-porodnictvi>

c) Mimořádné opatření ze dne 27. 3. 2020 s modifikací zákazu otců u porodu

Dne 27. 3. 2020 bylo předchozí mimořádné opatření zrušeno a nahrazeno novým mimořádným opatřením ze dne 27. 3. 2020, č. j. MZDR 13620/2020-1/MIN/KAN. Toto nové mimořádné opatření obsahuje výslovný zákaz poskytovatelům zdravotních služeb umožnit přítomnost třetích osob při porodu ve zdravotnickém zařízení s výjimkou rodiček-cizinek, rodiček se závažným duševním onemocněním nebo zdravotním postižením a s výjimkou porodů mrtvých plodů. U drtivé většiny partnerských párů tak zůstal zákaz přítomnosti otce u porodu zachován.

Návrh na zrušení opatření obecné povahy a odmítavé usnesení Městského soudu v Praze

Dne 26. 3. 2020, tedy den před zrušením mimořádného opatření ze dne 18. 3. 2020 a jeho nahrazením mimořádným opatřením ze dne 27. 3. 2020, podali dva nastávající rodiče návrh k Městskému soudu v Praze na zrušení opatření obecné povahy- mimořádného opatření MZČR zde dne 18. 3. 2020, který byl spojen s návrhem na vydání předběžného opatření, kterým by bylo porodnici nařízeno umožnit přítomnost otce dítěte u porodu své partnerky při splnění potřebných hygienických podmínek.

Přestože navrhovatelé po zrušení napadeného mimořádného opatření a jeho nahrazení jiným obratem svůj návrh doplnili a domáhali se soudního přezkumu obou s odkazem na judikaturu Ústavního soudu, Městský soud v Praze návrh svým usnesením ze dne 30. 3. 2020, č. j. 15 A 31/2020-59, odmítl bez meritorního přezkumu. Podle soudců nelze brojit proti již zrušenému opatření MZČR, ale ani není možné návrh doplnit a brojit proti novému opatření. Vzhledem k tomu, že toto rozhodnutí navrhovatelé považují za nezákonné, podali proti němu kasační stížnost.

III. Procesní předpoklady pro řízení před Ústavním soudem

Stěžovatelé mají za to, že mimořádnými opatřeními MZČR ohledně zákazu přítomnosti otců u porodu došlo k porušení jejich základních práv a svobod zaručených ústavním pořádkem České republiky ve smyslu § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu (ZÚS).

Podle § 75 odst. 2 písm. a) ZÚS Ústavní soud neodmítne stížnost, pokud svým významem podstatně přesahuje vlastní zájmy stěžovatele a byla podána do jednoho roku ode dne, kdy ke skutečnosti, která je předmětem ústavní stížnosti, došlo. Je nutno upozornit, že se současná situace nedotýká pouze v této stížnosti označených stěžovatelů, ale i mnoha dalších nastávajících rodiček a jejich partnerů – lze tedy hovořit o ochraně veřejného nebo obecného zájmu ve značném počtu identických případů (současně tuto situaci považuje za problém i více než 40.000 osob, které vyjádřily podporu petici „Pustte tatínky k porodu“). Komentář k danému ustanovení pak přímo uvádí: „*Posláním § 75 odst. 2 písm. a) je zejména umožnit odstranění neústavního právního předpisu z právního řádu a zajistit tak efektivní ochranu základních práv, jak to předpokládá důvodová zpráva k zákonu o Ústavním soudu, a to i v případě, kdy je ústavní stížnost nepřijatelná. Tyto podmínky mohou být splněny zejména tehdy, bude-li stížnost spojena podle § 74 s návrhem na přezkoumání ústavnosti nějakého právního předpisu a nebo přispěje k vyjasnění sporné ústavní otázky, jehož je naléhavě třeba (srov. II. ÚS 193/94, sv. 5, s. 159 – diskriminace při restituci zemědělského majetku)*“.²² Je přitom vhodné poukázat i na výše uvedenou obavu, že i v případě podání „nového“ návrhu na zrušení mimořádného opatření může v mezidobí opět dojít k jeho zrušení a

²² FILIP, Jan. HOLLÄNDER, Pavel. ŠIMÍČEK, Vojtěch. Zákon o Ústavním soudu, 2. vydání. Praha: 2007, s. 577-578.

nahrazení novým mimořádným opatřením. Současně možnost podat proti takovému mimořádnému opatření odvolání, jak vyplývá z § 69 odst. 2 věta předposlední zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, není zcela vyjasněna a stěžovatelé i proto apelují na uplatnění výjimečného institutu ust. § 75 odst. 2 ZÚS, neboť ze strany obecných (správních) soudů nelze očekávat efektivní a včasnou ochranu základních práv a svobod.²³

Za okamžik zásahu do ústavně zaručených základních práv a svobod lze přitom v intencích ust. § 75 odst. 2 písm. a) ZÚS považovat účinnost mimořádného opatření ze dne 18. 3. 2020 a tento zásah trvá dosud.

Stěžovatelé jsou proto na základě výše uvedeného toho názoru, že je ústavní stížnost přípustná.

IV. Důvody jednotlivých stěžovatelů

Stěžovatelé 1 a 2 k podané stížnosti uvádějí, že mají termín porodu stanoven na den 7. 5. Stěžovatelka trpí neurologickými onemocněními a vrozeným genetickým onemocněním, což způsobuje zvýšenou psychickou náročnost zvládnání porodu (stres, porodní bolesti, obava z epileptického záchvatu aj.). K významnému snížení těchto rizik během porodu jí přitom u porodu prvního potomka zásadním způsobem pomohla právě přítomnost jejího partnera. Ten jí pomáhal nejen po stránce psychické, ale i fyzické, neboť stěžovatelka je z důvodu svých onemocnění vystavena riziku epileptického záchvatu a zkolabování (např. při cestě na toaletu). Právě z těchto důvodů je přítomnost jejího partnera před, během i po porodu zcela zásadní a nutná k ochraně jejího zdraví a zdraví jejího dosud nenarozeného potomka, neboť zdravotnický personál nemůže být „všudypřítomný“, s čímž pomáhá právě partner rodičky. Řada poskytovatelů zdravotních služeb v Jihomoravském kraji přitom těmto stěžovatelům na jejich dotázání s uvedením do problematiky zdravotního stavu stěžovatelky odmítly účast partnera u porodu i po něm. Jedna z porodnic sice účast partnera u porodu za splnění hygienických opatření umožnila, avšak stěžovatelé mají od jiných rodiček informace, že zde dochází k řadě zbytečných zásahů do porodu, jako je nucení tlačit v době, kdy rodička ještě není otevřená, provedení Kristellerovy exprese – tlačení na břicho rodičky, přičemž většina porodů skončila operativním vaginálním porodem nebo císařským řezem. Tyto informace tak stěžovatele odradily od porodu u tohoto poskytovatele. U ostatních poskytovatelů se stěžovatelé pokoušeli nabídnout záruku, že si stěžovatel zaplatí test na onemocnění COVID-19 a využije všech dostupných ochranných hygienických pomůcek a opatření. To poskytovatelé odmítali až na jednoho z nich, který nakonec sdělil, že ze zdravotních důvodů umožní přítomnost stěžovatele u porodu, ale stěžovatelé mají obavy, zda to bude dodrženo s ohledem na stále se měnící situaci.

Stěžovatelé 3 a 4 mají termín porodu 29. 4. 2020 a nesouhlasí se zákazem z důvodu důležitosti přítomnosti partnera jako psychické podpory rodičce a z důvodu zabránění sdílení jedinečného okamžiku, čímž je narození dítěte. Stěžovatelé se obávají, že rodičce budou při porodu v nemocnici odepřeny dnes již standardní prospěšné postupy, jako je masáž rodičky, prohřívání sprchou, střídání poloh za asistence doprovodu a po porodu „bonding“ – nepřerušovaný kontakt rodičky s novorozencem aj., neboť není v časových možnostech personálu se individuálně věnovat rodičce, což může způsobit komplikace, ke kterým by za asistence doprovodu vůbec nemuselo dojít. Stěžovatelé se také obávají hrubého zacházení personálu s rodičkou, neboť i když odborná veřejnost takové jednání odmítá, zkušenosti některých rodiček svědčí o opaku. Podle stěžovatele jsou partneři být po mnoho let zvyklí a připravení na to být svým ženám ve chvílích porodu oporou a společně prožívat ty nejhezčí a zároveň

²³ FILIP, Jan. HOLLÄNDER, Pavel. ŠIMÍČEK, Vojtěch. Zákon o Ústavním soudu, 2. vydání. Praha: 2007, s. 578.

nejnáročnější chvíle. Z tohoto důvodu stěžovatelé zvažovali ambulantní porod, tedy odchod rodičky s novorozencem ihned po porodu domů, i když není většinou lékařů doporučován. Stěžovatelé zákaz přítomnosti doprovodu u porodu shledávají zcela neopodstatněným z důvodu, že partnerské páry žijí ve společných domácnostech a vyšší riziko představuje nakažení rodičky a novorozence personálem než nakažení personálu osobou společně žijící v jedné domácnosti s rodičkou, navíc za použití ochranných pomůcek. Také považují za nesmyslné, že otec může jít za rodičkou a dítětem po porodu jakožto zákonný zástupce dítěte, ale nemůže být přítomen v době porodu.

Stěžovatelé 5 a 6 měli termín porodu 23. 3. 2020, ale ke dni podpisu plné moci k porodu ještě nedošlo. Oba stěžovatelé namítají, že byli zcela vystresovaní z toho, že je mimořádná opatření MZČR dostihla v období termínu porodu, aniž by o takové možnosti byli předem srozuměni. Stěžovatelka navíc trpí zdravotními komplikacemi, což zvyšuje psychický tlak, který má původ v předchozích dvou porodech, které byly dlouhé a velmi bolestivé. Právě partner stěžovatelky jí v těchto chvílích pomáhal nastatou situaci psychicky i fyzicky zvládat. Oba stěžovatelé přitom i se svými rodinami dodržovali přísná preventivní opatření a stěžovatel po převážnou dobu koronavirové krize pracoval z domu. Stěžovatel také vidí přínos své přítomnosti u narození potomka v navázání úzkého citového vztahu k němu, protože již v minulosti přestříhoval svým potomku pupeční šňůru, což dle jeho slov mělo na vznik citového vztahu k potomkům zásadní roli.

Stěžovatelé 7 a 8 mají termín porodu stanoven na 1. 5. 2020. Mimo již několikrát uvedené důvody psychické a fyzické podpory tito stěžovatelé dodávají, že se již během těhotenství stěžovatelky setkali s velmi špatným přístupem personálu. Místo nynější radosti z příchodu potomka tak převládá pocit strachu a beznaděje, co se bude dít bez ochrany partnera, který podobnou situaci tehdy dokázal zvládnout. Oba stěžovatelé pak pracují z domu a dodržují všechna preventivní opatření.

Stěžovatelé 9 a 10 mají termín porodu stanoven na den 14. 6. 2020, přičemž stěžovatelka je prvorodička. Stěžovatelé v přítomnosti partnera u porodu spatřují nejen psychickou a fyzickou oporu, ale i záruku dodržení výslovných přání rodičky v rámci jejího práva na sebeurčení. Jeho přítomnost poté plní i funkci dohledu nad úkony zdravotnického personálu a zároveň se dle jejich názoru jedná o zákonného zástupce dítěte v momentech, kdy by k tomu nebyla rodička fyzicky způsobilá. Za současné situace opakovaného vydávání mimořádných opatření ve vztahu k přítomnosti otců u porodu a po něm se tito stěžovatelé cítí být ohroženi, protože se nejen mění jednotlivá mimořádná opatření v jejich obsahu a vymezení výjimek, ale mění se i následné reakce jednotlivých poskytovatelů zdravotních služeb. Stěžovatelé tak jsou do poslední chvíle v nejistotě, a pociťují značný psychický nátlak.

Psychickou i fyzickou podporou a kontrolou a dohledem nad chováním zdravotnického personálu zdůvodňují nesouhlas se zákazem doprovodu u porodu i ostatní stěžovatelé, kteří mají termíny porodu v období od dubna 2020 a v následujících měsících.

V. Zásah do práva nebýt podrobován nelidskému nebo ponižujícímu zacházení dle čl. 3 Úmluvy

Vydáním mimořádných opatření MZČR bylo zasaženo právo stěžovatelek nebýt podrobovány nelidskému či ponižujícímu zacházení dle čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

Nelidské zacházení je judikaturou Evropského soudu pro lidská práva definováno jako zacházení, které působí buď přímo ublížení na zdraví nebo intenzivní fyzické a psychické utrpení. Ponižující zacházení pak představuje zacházení, které u oběti vyvolává pocity strachu, úzkosti a méněcennosti, které je schopno ji ponížít a pokořit, či případně překonat její fyzický nebo psychický odpor (Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) ve věci Irsko proti Spojenému království, stížnost č. 5310/71). Pod pojem ponižujícího zacházení pak spadají i situace, pokud je oběť takového jednání přinucena chovat se proti své vůli nebo svědomí (ESLP ve věci Keenan proti Spojenému království, stížnost č. 27229/95). Komentář poté zdůrazňuje, že na rozdíl od zákazu mučení nemusí být v případě nelidského nebo ponižujícího zacházení potřeba ani úmyslného jednání či sledování konkrétního účelu.²⁴ Posouzení míry závažnosti takového jednání přitom závisí na všech okolnostech případu, jako je doba trvání zacházení, jeho fyzické a psychické účinky, a v některých případech, pohlaví, věk a zdravotní stav oběti atd.²⁵

Jedním z často přehlíženým a opomíjených faktorů přítomnosti třetí osoby u porodu je i důvod ochrany základních práv rodičky během porodu včetně kontroly postupu zdravotnického personálu – „*Otcové byli vnímáni jako morální opora a pojistka proti nepříjemnému jednání personálu vůči ženě v pozici, jež byla prezentována jako bezbranná. Přítomnost otce měla zaručit objektivitu, nestranný prvek, styčného důstojníka mezi osobním, soukromým a institučním, formálním prostředím*“.²⁶ Nezřídka se stává, že je rodička v této pro ni obtížné a zároveň citlivé situaci donucena k udělení souhlasu s výkony a postupy, se kterými by jinak nesouhlasila. Často přitom u rodiček bez přítomnosti doprovodu dochází i k situacím, kdy rodičí žena s určitými postupy personálu v daném momentě nesouhlasí, ale v její aktuální pozici (tj. přímo na porodním sálu během porodu) se již nemůže dostatečně bránit a do určitých rozhodnutí je tak vmanipulována nebo jsou přímo učiněna bez jejího svobodného a informovaného souhlasu, i když k tomu nejsou splněny zákonné podmínky. Její případné námitky učiněné ex post poté bývají často odmítány s argumentem, že se jedná o tvrzení proti tvrzení (obecně totiž platí, že člen ošetřujícího zdravotnického personálu nepůjde proti svým kolegům a nepostaví se tak na stranu rodičky). Zákazem účasti otce dítěte u porodu je tak ochrana rodičky před špatným zacházením velmi omezena až znemožněna – jde o právo ženy nebýt ve stavu zranitelnosti podrobena špatnému zacházení, protože právě přítomnost doprovodu je prevencí takového zacházení. V praxi docházelo a stále ještě dochází k situacím, kdy je rodička nucena do jiné polohy porodu, než kterou si zvolila, je jí tlačeno na břicho (tzv. Kristellerova exprese či jiné označení „přidržení děložního fundu“), jsou jí uvazovány nohy, dochází k nadměrným invazivním zákrokům, jako je nastřihávání hráze, dochází k podávání látek na urychlování porodu apod.²⁷ Takové násilné jednání má pak jak fyzické, tak i psychické negativní důsledky na život rodičky. Dopady násilného přístupu mohou způsobit trauma, dokonce i posttraumatickou stresovou poruchu.²⁸ Není tajemstvím, že ve zdravotnictví pracuje řada lidí, kteří jsou vyhořelí nebo ohrožení syndromem vyhoření, což se projevuje nezájmem o pacienta a jeho potřeby, cynismem, bezohledností. Rodička je při střetu s takovým personálem ohrožena špatným zacházením, proto je přítomnost

²⁴ KMEC, J. KOSAŘ, D. KRATOCHVÍL, J. BOBEK, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 408.

²⁵ KMEC, J. KOSAŘ, D. KRATOCHVÍL, J. BOBEK, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 403.

²⁶ ŠMÍDOVÁ, Iva. *Otcovství u porodu: Re-konstrukce genderových vztahů v rodině*. s. 20. [online]. [cit. 2020-04-02]. Dostupné z: https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/5631/4727

²⁷ PAŠKOVÁ, Sandra. Porodnické násilí jako legální lékařský postup. *A2larm* [online]. 4. 12. 2017 [cit. 2020-04-02]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2017/12/porodnicke-nasili-jako-legalni-lekarsky-postup/>

²⁸ LABUSOVÁ, E. *Porod jako spouštěč deprese nebo dokonce traumatu? – Závěrečná práce*. Praha: Rafael Institut, 2018. Dostupné na: <http://www.evalabusova.cz/deprese.php>

doprovodu rodičky v zájmu respektování rodičky, jejích práv a jejích potřeb a stejně tak nejlepšího zájmu dítěte – například, aby nebylo bezdůvodně oddělováno od matky. Na respektování základních práv rodiček nelze rezignovat s pouhým odkazem na momentálně vyhlášený nouzový stav a takové jednání vedoucí k ohrožení rodičky špatným zacházením nelze považovat za ospravedlnitelné.²⁹

VI. Zásah do práva na respektování soukromého a rodinného života dle čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 Úmluvy

Zákazem přítomnosti doprovodu u porodu bylo porušeno právo stěžovatelů na respektování soukromého a rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 8 Úmluvy.

Jak bylo uvedeno již v části zabývající se skutkovými okolnostmi, narození dítěte představuje významný okamžik. Nejedná se přitom jen o významný okamžik pro samotného novorozence začínajícího na tomto světě, ale i pro jeho rodiče. V určitém slova smyslu se tak jedná i o upevnění jejich vztahu, ke kterému právě porod jejich potomka značně přispívá, a to v rámci společného prožívání celé události. Pro ženu jako rodičku je přítomnost otce jejího dítěte přínosem, a to jak pro její psychickou pohodu, tak pro samotný bezproblémový průběh porodu. Partner při porodu pomáhá nejen s fyzickými a fyziologickými úkony, jako je pomoc s hygienou, občerstvením nebo zvládáním porodních bolestí, ale právě i s psychickou podporou dané rodičky, která je pro hladký průběh porodu významná.

Možnost rodičky mít u sebe během porodu doprovod dle její volby je přitom dlouhodobě považováno za jedno ze základních práv a potřeb rodiček, a to kupříkladu i Světovou zdravotnickou organizací (WHO), a to i v současné době šíření koronaviru.³⁰ Podle komentářové literatury právo na respektování soukromí zahrnuje právě i garanci sebeurčení ve smyslu zásadního rozhodování o sobě samém, včetně rozhodování o uspořádání vlastního života – tzv. aktivní seberealizační komponent osobního sebeurčení – přičemž takové právo úzce souvisí i s případnými zásahy do vlastní tělesné integrity, které nedosahují úrovně ochrany potřebné dle čl. 3 Úmluvy.³¹ Právě porod a počínání personálu v jeho průběhu přitom lze za takový zásah do vlastní tělesné integrity považovat, případně postačuje už samotné právo v mezích svého zdravotního stavu rozhodovat o průběhu porodu formou informovaného souhlasu. Jako projev seberealizace v rámci porodu pak musí být chápána i ona možnost rodičky zvolit si během porodu (tedy i během zásahů do vlastní tělesné integrity) přítomnost některé osoby blízké, zejména pak otce rodícího se dítěte. Jinak řečeno, právo na osobní soukromí zahrnuje právo rozhodovat o vlastní fyzické a psychické integritě, což se pojí právě i s případy těhotenství³², a proto nemůže být přehlížena jakákoli podoba jeho omezení, aniž by došlo k náležitému zkoumání opodstatněnosti. Požadavkem nutnosti respektovat svobodné rozhodnutí těhotné ženy se poté v jiné věci částečně zabýval i ESLP ve věci Ternovszky proti

²⁹ A contrario- KMEC, J. KOSAŘ, D. KRATOCHVÍL, J. BOBEK, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 408.

³⁰ Q&A on COVID-19, pregnancy, childbirth and breastfeeding: What care should be available during pregnancy and childbirth? *World Health Organization* [online]. 18. 3. 2020 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.who.int/news-room/q-a-detail/q-a-on-covid-19-pregnancy-childbirth-and-breastfeeding?fbclid=IwAR2iC3Lz1n3YBzj9LBdraNEvBbfO61ouwtfx4F1Zw3VbPONhuNpKazhh-oM>

³¹ WÁGNEROVÁ, E. ŠIMÍČEK, V. LANGÁŠEK, T. POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2012, s. 281-282.

³² WÁGNEROVÁ, E. ŠIMÍČEK, V. LANGÁŠEK, T. POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2012, s. 284.

Maďarsku (stížnost č. 67545/09). ESLP v dané věci konstatoval: „Právo týkající se rozhodnutí stát se rodičem proto zahrnuje i volbu okolností, za kterých se člověk rodičem stane. Soud je přesvědčen, že okolnosti narození dítěte jsou ve smyslu tohoto ustanovení nesporně součástí soukromého života“, tedy že pod právo na soukromí spadá i právo rodičky zvolit si okolnosti porodu. Ve věci Konovalova proti Rusku (stížnost č. 37873/04) dále ESLP přímo vyslovil, že rozhodnout o přítomnosti třetích osob u porodu je právem ženy.

V případě eventuálního zásahu státu do práva na ochranu soukromého a rodinného života musí být prokázána existence obzvláště naléhavých důvodů a stát se musí zabývat tím, zda nelze použít nějaký méně extrémní zásah do rodinného života.³³

Samozřejmě je potřeba vzít v potaz i zájem na ochraně zdraví rodiček, dětí i personálu, ale tento cíl lze zajistit i jinak než plošným zákazem přítomnosti doprovodu u porodu. Výše v popisu rozhodných skutečností jsou zmíněny přístupy některých porodnic, které chtěly do poslední chvíle umožňovat přítomnost doprovodu při porodu. Zejména se jedná o hygienická opatření, snížení počtu doprovázejících osob na jednu osobu, o podmínku dobrého zdravotního stavu doprovodu, ale lze si také představit podstoupení testů na onemocnění COVID-19.

VII. Zásah do práva na ochranu rodičovství a rodiny dle čl. 32 odst. 1, 2 a 4 Listiny

Zákazem přítomnosti otců u porodu bylo také porušeno právo stěžovatelů na ochranu rodičovství a rodiny dle čl. 32 odst. 1, 2 a 4 Listiny.

Podle komentářové literatury spočívá rodinný život v udržování a rozvíjení vzájemných citových, morálních a sociálních vazeb mezi nejbližšími osobami – tedy mj. nejen mezi rodiči a dětmi, ale i mezi rodiči samotnými. Rodinný život je dle čl. 10 odst. 2 Listiny chráněn před zásahy ze strany státu, přičemž podle čl. 32 Listiny je stát navíc povinen i k aktivní podpoře rodiny, rodičovství a mateřství a k jejich ochraně, stejně jako k zvláštní ochraně dětí a mladistvých.³⁴ Samotné přítomnosti otců u porodu bývá poté někdy přisuzován klíčový význam pro navázání vztahu otce k dítěti a určitá souvislost je poté dovozována i ve vztahu k zapojení otce do rodičovské péče. V převážné většině případů přítomnost otce u porodu slouží jako tzv. psychická a praktická opora a pomoc v těžké chvíli rodičky, prohloubení vzájemného vztahu mezi rodiči a navázání brzkého kontaktu s narozeným potomkem.³⁵ Ono brzké navázání vztahu mezi potomkem a jeho otcem je poté nutno považovat jako úkon v nejlepším zájmu dítěte. Nejlepší zájem dítěte jakožto přední hledisko rozhodování dle Úmluvy o právech dítěte Ústavní soud ve své judikatuře dlouhodobě zdůrazňuje (viz např. nález ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 23/02; nález ze dne 8. 7. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 15/09; nález ze dne 15. 10. 2014, sp. zn. IV. ÚS 3305/13; nález ze dne 30. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13; nález ze dne 13. 7. 2011, sp. zn. III. ÚS 3363/10; či nález ze dne 29. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3226/16). Při posuzování nejlepšího zájmu dítěte je třeba vzít do úvahy

³³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Hanzelkovi proti České republice ze dne 11. 12. 2014, stížnost č. 43643/10

³⁴ WÁGNEROVÁ, E. ŠIMÍČEK, V. LANGÁŠEK, T. POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2012. s. 660.

³⁵ ŠMÍDOVÁ, Iva. *Otcovství u porodu: Re-konstrukce genderových vztahů v rodině*. s. 15. [online]. [cit. 2020-04-02]. Dostupné z: https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/5631/4727

následující zájmy: zachování rodinného prostředí a navázaných vztahů, ochrana soukromého a rodinného života, péče, ochrana a bezpečí dítěte, zvláštní zranitelnost dítěte a právo dítěte na zdraví.³⁶ Pojem „nejlepší zájem dítěte“ však není právními předpisy nijak vymezen. Obecný komentář Výboru pro lidská práva č. 14 ze dne 29. 5. 2013 k tomu uvádí následující: „Koncept nejlepšího zájmu dítěte je flexibilní a adaptabilní. Měl by být přizpůsoben a definován individuálně s ohledem na specifickou situaci, v níž se dítě či děti, jichž se věc týká, nachází, přičemž pozornost by měla být věnována jejich osobním poměrům, situaci a potřebám. V rámci individuálních rozhodnutí musí být nejlepší zájem dítěte hodnocen a stanoven ve světle specifických okolností konkrétního dítěte.“ Model péče o dítě dle Úmluvy o právech dítěte je postaven na předpokladu, že rodiče nejlépe znají zájmy svého dítěte a dokážou je naplňovat a chránit. Tato Úmluva také presumuje, že rodiče svými rozhodnutími vždy zájem dítěte hájí. Dítě má na druhé straně právo na náležitou péči a hájení jeho zájmů ze strany svých rodičů. Účelem rodičovské zodpovědnosti je tak ochrana dítěte a jeho práv na straně jedné a poskytnutí svobodného prostoru rodiči pro realizaci jeho rodičovství na straně druhé.³⁷

Ustanovení o právu rodičů pečovat o své děti a o právu dětí na rodičovskou péči jasně zakotvuje primát rodinných vztahů nad státní ingerencí do nich. Jakýkoli zásah, omezení rodičovských práv nebo odloučení dětí od rodičů proti jejich vůli navíc Listina připouští pouze rozhodnutím soudu na základě zákona při respektování obecného pravidla o mezích omezení základních práv, tedy tak, že bude šetřena jejich podstata a smysl a nebudou zneužívány k jiným účelům, než bylo stanoveno.³⁸

Pokud přitom budou otci dodržena potřebná hygienická opatření ve stejné míře, v jaké je musí dodržovat sami zdravotničtí pracovníci, je riziko přenosu nákazy z otce na rodičku, novorozence či na zdravotnický personál zcela minimální. Současný zákaz otců u porodu není vzhledem k omezení práv rodičů proporcionální, a to ani ve vztahu ke zvýšené obavě o zdraví rodičky, novorozence nebo zdravotnického personálu. Proporcionalita v případech posuzování restriktivních opatření je přitom esenciálním faktorem, který má být posuzován, přičemž zásah do základních práv má být umožněn jen v nezbytně nutné míře a s náležitým odůvodněním.^{39,40} Nejen že přítomnost otce u porodu nezvyšuje za dodržení přísných hygienických opatření riziko nákazy, ale naopak je jeho přítomnost prokazatelně v zájmu zdraví rodičky i dítěte. Sám otec nenarozeného dítěte má přitom zájem na tom, aby se jeho potomek narodil zdravý a aby se od svého otce nenakazil.

Je nelogické, že je zakázána přítomnost otce u porodu, ale jakmile se dítě narodí, vztahuje se na něj automaticky výjimka ze zákazu, neboť se jedná o nezletilého pacienta. V takovém případě může být přímo na porodní sál otec za svým nezletilým potomkem připuštěn. Toto opatření v zákazu přítomnosti otců během porodu ztrácí jakékoli relevantní odůvodnění i účel.

³⁶ HOFSCHEIDEROVÁ, Anna. Praktický právní průvodce nejlepším zájmem dítěte. *Liga lidských práv*, 2016, s. 12 a násl. ISBN 978-80-87414-26-2. Dostupné z: <http://lp.cz/wp-content/uploads/Prakticky-pravni-pruvodce-nejlepsim-zajmem-ditete1.pdf>

³⁷ WÁGNEROVÁ, E. ŠIMÍČEK, V. LANGÁŠEK, T. POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2012. s. 662.

³⁸ WÁGNEROVÁ, E. ŠIMÍČEK, V. LANGÁŠEK, T. POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2012. s. 667.

³⁹ KMEC, J. KOSAŘ, D. KRATOCHVÍL, J. BOBEK, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 409-410.

⁴⁰ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22. 3. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 24/10.

V případě narození potomka svědčí otci rodičovská odpovědnost, a to na základě toho, že se jedná o zákonného zástupce potomka. Jsou i situace, kdy je rodička po porodu ve stavu, kdy nemůže svoji rodičovskou odpovědností a povinnosti zákonného zástupce v adekvátní míře vykonávat a ochrana zájmů dítěte tak může být silně narušena. Je to totiž primárně zákonný zástupce, kdo dává souhlas k lékařským zákrokům týkající se nezletilého. Právě z těchto důvodů je vhodné, aby se porodu účastnil i otec, který z důvodu neexistence jakéhokoli zásahu do své tělesné integrity není v rozhodování o činnostech souvisejících s dítětem omezen a může za oba rodiče adekvátně uplatňovat svoji rodičovskou odpovědnost. Je totiž jasné, že i pokud by byl otec přeci jen na porodní sál připuštěn ihned po vypuzení dítěte z těla, tak jak to současná výjimka umožňuje, dojde k určité prodlevě, ve které může být dítě bez péče a ochrany zákonného zástupce (matka vyčerpáním nereaguje a otec se na porodním sále ještě nenachází).

Lze přitom podotknout, že zákazem otce u porodu není na svých právech dotčena jen žena či dítě, ale i samotný otec – „Muž, kterému je přítomnost u porodu proti jeho vůli odepřena, může prožívat úzkost a obavy o ženu a dítě, provázené pocity selhání z toho, že efektivně nepodpořil svou partnerku v náročné životní situaci. Takové pocity se pak dále zrcadlí nejen v partnerském vztahu, ale i ve vztahu k dítěti.“⁴¹

VIII. Návrh

Navrhujeme, aby Ústavní soud České republiky vydal tento nález:

- I. Mimořádným opatření Ministerstva zdravotnictví ČR ze dne 18. 3. 2020, č. j. MZDR 12344/2020-1/MIN/KAN, došlo k porušení základních práv stěžovatelů zaručených čl. 10 odst. 2 a čl. 32 odst. 1, 2 a 4 Listiny základních práv a svobod a čl. 3 a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.
- II. Mimořádným opatření Ministerstva zdravotnictví ČR ze dne 27. 3. 2020, č. j. MZDR 13620/2020-1/MIN/KAN, došlo k porušení základních práv stěžovatelů zaručených čl. 10 odst. 2 a čl. 32 odst. 1, 2 a 4 Listiny základních práv a svobod a čl. 3 a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.
- III. Mimořádné opatření Ministerstva zdravotnictví ČR ze dne 27. 3. 2020, č. j. MZDR 13620/2020-1/MIN/KAN, se v bodě I. odstavci prvním a druhém zrušuje.

Dále stěžovatelé s ohledem na ochranu svého soukromí žádají o anonymizaci svých osobních údajů ve zveřejňovaných dokumentech ze strany Ústavního soudu.

██
██
██
██

zastoupeni Zuzanou Candigliota, advokátkou

⁴¹ Citace z článku advokátky Mgr. Adély Hořejší s názvem: *Porodnické násilí – Jak (staří) muži rozhodují o tělech (mladých) žen*, který vyjde brzy v knize *Mužské právo*.